

Solti György halálára (1912–1997)

Soká él, akinek idő előtt keltik halálhírét – tartja a mondás. Sajnos, az élet más dolgai nem kapnak hasonló cáfolatot. Például, az a félreértésen alapuló hír sem, amely szerint Sir Georg Solti utoljára járt Budapesten. Minden helyesbítés ellenére, a téves, szomorúságot okozó rossz hír igazolódott be! Pedig a tervek – köztük kinyomatott koncertprogram-előzetessel – mást ígértek: hangversenyt a jövő évi Budapesti Tavaszi Fesztiválon, a Fesztivál-zenekar élén, s a bizonytalanabbak-távolibbak közé tartozott a Szabó Istvánnal készítendő operafilm Bartók egyfelvonásosából. Akik várták ezeket, – legjobban talán a művész-partnerek, de nem kevés érdeklődéssel a potenciális közönség is, – nem mondhatják el magukról, amit a világhírű dirigens: „Már elértem mindent, amit el lehet élni”.

Nekünk, a hátramaradottaknak, Soltiból annyi jutott, amennyit a hat héttel a 85. születésnapja előtt elhunyt muzikus művészetéből megörökített a média, s kinek-kinek több-kevesebb adalék emberi tulajdonságaiból, a szerencséseknek, a hozzá közelállóknak – utólag szomorúan kevésnek tűnő, mások szemében irigylésre méltóan sok – személyes élmény.

Zenei hagyatéka óriási: A DECCA hanglezetársaság exkluzív művészeként több mint fél évszázad alatt mintegy 300 felvétele jelent meg /köztük félszáz operáé/ – hatalmas kincs. Köz-kincs, ha arra gondolunk: 1986 őszén ő volt az első klasszikus zenész, akinek egymillió példányban fogyott CD-felvétele. A médiumok javára írható az az érdeklődés, amellyel követték a nagy mestert a koncertéletben. A hangversenyek megörökítése, a portréfilmek készítése méltán népszerű vállalkozás, ugyanakkor felbecsülhetetlen érték került így átmentésre: általuk alkothatnak maguknak képet a művészeiről mindazok, akik számára már Sir Georg Solti is visszavonhatatlanul a Múlt nagyjai közé számít. Már életében legendává tudott válni: fiatalon kiérdemelte, hogy a Toscanini-nagyságrendű régi karmesteriskola utolsó képviselőjének tar-

tassék, abban a viszonylatban a legifjabbként – s meg kellett érnie, hogy vele búcsúzzunk Karaján és Bernstein után egy újabb jelentős karmester-típustól.

Típus? Aligha: egyedülálló jelensége utánzással nem követhető, nem lesz „iskolája” – talán egyszer majd felbukkanó szellemi utódjában reménykedhetünk csak. Gondolkozásmódjának, szavakba önthető elveinek, élettapasztalatainak, életbölcességének ismeretében kísérlethetjük csak meg, hogy megértjük: hogyan, miért tudott olyanná válni, amilyennek pályája pillanatfelvételei láttatják. Az okok és indítékok, értelmezések és magyarázatok kutatója reménykedhet: az utolsó simításokat végezte emlékirataim a nyáron, amelyeket szeretett volna nyomtatásban látni 85. születésnapján. Távoztában is ajándékot hagyott ránk, amely remélhetőleg több nyelven is olvasható lesz hamarosan. Addig meg kell elégednünk azokkal az interjúban-nyilatkozatokban elszórt – önvallomás értékű – kristályszemcsékkel, amelyek némelyike közeli kapcsolatban állt a gyémántként szikrázó életművel.

„Az Isten tehetséget adott nekem, és én szorgalmasan dolgoztam rajta” – mondta egyszer. „Toscaninitől tanultam, hogy az életünket tegyük a zenére, a zenélésre, s utolsó lehetünk megfeszítve kell dolgoznunk. Dolgozni, amíg csak erőnkből telik. Küzdeni, hogy kifejezzem, megvalósítsam zenei elképzeléseimet” – e mondatait azért kell különösen csodálnunk, mert szavakba tudta önteni ezt az ars poeticát, vagyis tudatosan vállalta – ráadásul valóban tudott eszerint élni. Mert hangzatos általánosításokat mondani könnyű – de azokat élethosszig állandóan betartva élni: ritkaság!

A Toscanini-hatásként „örökölt” perfekció-igény, „pontosság-mánia” arról tanúskodik: az érzékeny muzikus rendkívüli mértékben szerette a tisztaságot. Tisztaságot a hangzásban, az egyensúlyban, a ritmusban. Tudás és tudatosság állandó jelenléte koncepciózussá tette számára, hogy pontosan tudja, mit akar hallani, hogy sohasem „improvi-

zál”. „A karmester feladata, hogy megvalósítsa elképzelését. Egyetlen határ van: az én elképzelésem határa”. Az övé – határtalan volt! „A legfontosabb: a látomás készítése” – neki minden egyes előadás új látomás-lehetőség forrását kínálta. Ezért történhetett meg, hogy mindig élet töltötte meg az általa dirigált műveket, ezért nem szürkült el a leggyakrabban megszólaltatott /mások által rövidebb idő alatt élvezhetetlenné elnyűtt/ repertoárdarab sem. „Muzsikálni úgy, ahogyan a bensőd kívánja, ahogyan a fantáziád szárnyal – ez a gyönyör”. E vallomásos mondat is Tőle származik. És rögtön sokatmondó, ha a következő – máskor-máshol mondottakkal szembesítjük: „Csak egyféleképpen muzsikálok, úgy, ahogyan szerintem a legjobb. Vagy tetszik, vagy nem tetszik, lehet választani.”

„Rendeltetésünk van itt a Földön” – vallotta meggyőződéssel, s ez a felelősség is aktivitásra serkentette. Alkotóerejére büszkén hirdette 70-évesen, hogy már húsz éve érzi magát ötvennek...

„Valamiféle magasabb hatalom szellemében hiszek, és talán a művészetben” – e mondatára szépen rímel vissza egy jó évtizeddel később „A remény koncertje”, amelyet az ENSZ megalakulásának 50. évfordulója alkalmából vezényelt. Erre 25 ország 42 együtteséből választotta ki a zenekar 80 tagját. Nagy elismerés a magyar zenekari kultúrának, hogy közülük öten magyarok voltak. Nekik életre szóló tanulságul szolgálhatott e szereplés /Major Tamás, Takács-Nagy Gábor, Éder György, Szabó Péter és Fejérvári Zsolt/. És példaképe lehet mindazoknak a fiataloknak, akiknek pályakezdését vagy épp a karrier indulását könnyítette meg, akár ösztöndíjjal, akár hangszer-ajándékkal.

Címe-rangja: angol, keresztnéve: német, vezetékneve: magyar. Sokan talán neki is köszönhetik, hogy magyarságtudatuk, magyar öntudatuk valódi, konvertibilis értékévé vált saját értékrendjükben.

Fittler Katalin